

Aleksander Franciszek Dubiski (1886-1939), lekarz i powstaniec wielkopolski

Antoni Sukiennicki

Ostrów Wlkp.

Do zasłużonych lekarzy Ostrowa Wielkopolskiego należał Aleksander Franciszek Dubiski. Urodził się 15 lutego 1886 w Gniewkowie koło Inowrocławia w patriotycznej rodzinie Edwarda Dubiskiego, kupca, i Władysławy z Iwasińskich. Podczas nauki w gimnazjum typu klasycznego w Inowrocławiu był aktywnym członkiem Towarzystwa Tomasza Zana. W 1907 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Berlińskiego. W tym okresie był prezesem samopomocowej organizacji studenckiej. Wczesna śmierć ojca spowodowała, że wraz z matką i siostrami zamieszkał w Berlinie. Rodzina utrzymywała się z zarobków Ludmiry, która pracowała jako nauczycielka gry na fortepianie, oraz Ireny, która w wieku niespełna dziesięciu lat występowała jako tzw. cudowne dziecko, dając skrzypcowe koncerty estradowe. Aleksander również pomagał rodzinie, udzielając korepetycji. Wszystkie zarobki rodzeństwo przekazywało do wspólnej puli, którą zarządzała kierująca domem matka. Dzięki takim układom, Aleksander mógł kontynuować studia w Berlinie.

Ukończył je w Monachium 12 sierpnia 1912 r., uzyskując dyplom lekarza i dra med. Pierwszą jego pracą była asystentura w szpitalu w Hirschbergu, obecnej Jeleniej Górze. Pracował tam jednak krótko i jeszcze w tym samym, 1912 r. rozpoczął pracę jako asystent na oddziale chirurgicznym Szpitala Sióstr Elżbietanek w Poznaniu, którego ordynatorem był prof. Leon Mieczkowski.

Wybuch I wojny światowej przerwał jego pracę w Poznaniu. Duży zasób wiedzy i odpowiednie doświadczenie pozwalały mu na dalszą samodzielną pracę w charakterze chirurga. Wcielony 23 listopada 1914 r. do armii pruskiej, otrzymał przydział do Szpitala Wojskowego w Ostrowie Wielkopolskim. W stopniu porucznika pełnił funkcję komendanta oddziału chirurgicznego. Oddział ten spełniał jak

PRAWA AUTORSKIE
ZASTRZEŻONE

Na posterunku w okopach (1917 r.)

(fot. Wiktor Dega)

na ówczesne czasy wszelkie wymogi stawiane oddziałom chirurgicznym. Długoletni pobyt w Ostrowie dał mu możliwość nawiązania kontaktów z miejscowym społeczeństwem, w tym również z lekarzami ostrowskimi. Był częstym gościem m.in. w domu dr. Andrzeja Ożegowskiego.

Pod koniec 1918 r., wobec zarysowującej się klęski Niemiec, życie polityczne w Ostrowie nabierało rozmachu. Brał w nim czynny udział. Jak bardzo był popularny w Ostrowie, może świadczyć fakt, że obrano go „marszałkiem” wiecu zwołanego przez społeczeństwo miasta i powiatu oraz polskich żołnierzy garnizonu ostrowskiego, który odbył się 10 listopada, by zaprotestować przeciw pominięciu żołnierzy-Polaków w wyborach do miejscowej Rady Żołnierskiej. Na wiecu przyjęto rezolucję, że „miasto i powiat Ostrów jest częścią składową Republiki Ostrowskiej” i żądano przywrócenia granic Polski sprzed pierwszego rozbioru. Dubiski brał też udział w Komitecie Ludowym, wyłonionym po wiecu z 10 listopada, który działał na rzecz odzyskania niepodległości.

Do Wojska Polskiego wstąpił w stopniu porucznika 1 stycznia 1919 r. Po wybuchu powstania wielkopolskiego był komendantem szpitala polowego, już wtedy polskiego, zabezpieczającego front południowy wojsk powstańczych. Latem 1919 został przeniesiony do Szpitala Polowego Nr 702, gdzie dowodził drugą kompanią sanitarną. Brał udział w wojnie bolszewickiej 1920 r. w ramach frontu litewsko-białoruskiego. W sierpniu 1920 r. zachorował na biegunkę i po krótkiej kuracji w szpitalu otrzymał przydział pod koniec września 1920 r. do Szpitala w Ostrowie. Podczas służby na froncie wschodnim dowodził 14. Wielkopolskiej Dywizji Piechoty udzieliło mu pochwały za wzorową służbę. We wniosku nominacyjnym na stopień kapitana z 26 czerwca 1920 r. scharakteryzowano go jako zdolnego chirurga, wzorowego żołnierza, który mimo wątłego zdrowia zgłosił się dobrowolnie na front wschodni. Awans na kapitana uzyskał we wrześniu 1920 r., ze starszeństwem od 1 czerwca 1919 r. Zwolniony do rezerwy został 23 stycznia 1922 r., po czym zamieszkał w Ostrowie, gdzie wkrótce ożenił się z Reginą Ożegowską, córką lekarza. Z ich małżeństwa narodzili się: Anna, Maria i Stanisław.

1 sierpnia 1921 r. Wydział Powiatowy w Ostrowie powołał go na dyrektora Szpitala Powiatowego i ordynatora oddziału chirurgicznego miejscowego szpitala. Jako dyrektor ujawnił talent organizacyjny, znajdując środki na odnowienie i nowoczesne wyposażenie szpitala. Do 1926 r. nie miał asystenta. Wykonywał zabiegi z zakresu chirurgii ogólnej i ginekologii, operując chorych także z sąsiednich powiatów.

Był wielokrotnie wybierany na przewodniczącego Związku Lekarzy w Ostrowie, jak nazywano filię Izby Lekarskiej Poznańsko-Pomorskiej. W latach trzydziestych był członkiem Rady Lekarskiej Ubezpieczalni Społecznej w Ostrowie.

Był uzdolniony muzycznie. Grał w rodzinnym gronie na skrzypcach, jego siostra Irena była światowej sławy skrzypaczką i profesorem Konserwatorium Warszawskiego. Przez pewien czas występował w Ostrowskim Kwartecie Smyczkowym z Antonim Banaszakiem, Stanisławem Pawlakiem, Franciszkiem Kowalskim.

PRAWA AUTORSKIE
ZASTRZEŻONE

W okopach – oddział sanitarny (1917 r.)

(fot. Wiktor Dega)

Pasjonował się filatelistyką, polował. Władał biegle niemieckim i francuskim, słabiej rosyjskim.

Latem 1939 r., zarysowujący się realnie konflikt z Niemcami zmobilizował go do przygotowania szpitala na wypadek wojny. Otrzymał nakaz opuszczenia Ostrowa z dniem 1 września, prawdopodobnie zmobilizowany do jednego ze szpitali polowych. Opuścił miasto, kierując się w stronę Warszawy. Kiedy wrócił do Ostrowa, zastał w szpitalu niemiecką administrację. Ostrzegano go o możliwości aresztowania, co lekceważył, ufając przyjaznym mu miejscowym Niemcom. Został aresztowany 8 listopada 1939 r., gdy badał w szpitalu komisarycznego burmistrza Ostrowa, Siennera. Dubiskiego przetrzymywano początkowo w więzieniu ostrowskim, a 14 grudnia przewieziono z innymi więźniami do Kalisza, gdzie w sfingowanym procesie sądowym skazano wraz innymi, przeważnie byłymi powstańcami wielkopolskimi, na śmierć. Egzekucja miała odbyć się na rynku, ale wskutek protestu miejscowych Niemców, do tego nie doszło. Rozstrzelano go w tym samym dniu, 14 grudnia 1939 r. w lesie koło Winiar niedaleko Kalisza. Spoczywa w kwaterze powstańców wielkopolskich na nowym cmentarzu w Ostrowie Wielkopolskim.

Piśmiennictwo:

Centralne Archiwum Wojskowe, karta ewidencyjna A. Dubiskiego.

Słownik biograficzny członków tajnych товариств gimnazjalnych w Wielkim Księstwie Poznańskim 1850-1918, red. M. Paluszkiewicz, J. Szews, Poznań 2000, s. 59.

Sukiennicki A., Doktor medycyny Aleksander Dubiski – lekarz, obywatel, społecznik, „Gazeta Ostrowska” 2000, nr 7, s. 11.

Tenże, Rozwój lecznictwa szpitalnego w Ostrowie Wielkopolskim w drugiej połowie XX wieku. Praca doktorska, Wrocław 2002, maszynopis w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, s. 338-344.

Streszczenie

Aleksander Dubiski (1886-1939), ukończył studia lekarskie w Monachium, po czym podjął pracę w Szpitalu Sióstr Elżbietanek w Poznaniu. Po wybuchu I wojny światowej został zmobilizowany do armii pruskiej i skierowany do pracy w szpitalu wojskowym w Ostrowie Wielkopolskim. Po zakończeniu wojny, brał udział w powstaniu wielkopolskim i wojnie bolszewickiej. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości kierował oddziałem chirurgicznym i był dyrektorem powiatowego szpitala w Ostrowie Wielkopolskim. Po wybuchu II wojny światowej został aresztowany przez Niemców i rozstrzelany.

Abstract

Aleksander Dubiski (1886-1939) – a doctor and participant in the Wielkopolska Uprising

Aleksander Dubiski (1886-1939) completed medical studies in Munich. He worked at the Sisters of St Elizabeth's Hospital in Poznan. After the outbreak of the World War First, he was conscripted into the Prussian army and ordered to work at the military hospital in Ostrow Wielkopolski. He participated in the Wielkopolska Uprising and the Polish-Bolshevik war. After Poland regained independence, he managed the surgical ward and was the director of the district hospital in Ostrow Wielkopolski. After the outbreak of the World War Second, he was arrested by Germans and put before a firing squad.

Słowa kluczowe: historia, dwudziesty wiek, lekarz, wojna światowa, chirurgia

Keywords: history, twentieth century, doctor, world war, surgery